

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

© 2018 КИЗИМ М. О., ЧЕЧЕТОВА-ТЕРАШВІЛІ І. В.

УДК 330.131.5:334.012.64

JEL Classification: L26; C81; C82

Кизим М. О., Чечетова-Терашвілі Т. М.

Методичний підхід до інтегрального оцінювання рівня розвитку малого і середнього підприємництва в економіці України

У статті визначено, що розвиток малого та середнього підприємництва (МСП) є важливою передумовою стабільного функціонування економіки країни, джерелом забезпечення робочими місцями її громадян, запорукою їх фінансового добробуту, основою формування середнього класу. Метою статті є розробка методичного підходу до інтегральної оцінки рівня розвитку МСП в економіці України. В статті досліджено наявні методичні підходи до оцінки рівня розвитку та значущості МСП і запропоновано методичний підхід, який базується на відповідній системі показників, що можуть бути розраховані на основі наявної офіційної статистичної інформації та формують компоненти інтегрального показника, які характеризують різні аспекти розвитку МСП в Україні (динаміку його розвитку та значущість в економіці). На основі запропонованого підходу розраховано інтегральний показник оцінки рівня розвитку та значущості МСП за видами економічної діяльності (ВЕД) й в цілому по економіці України, а також по його компонентах. На основі проведеного дослідження визначено, що у 2012–2015 рр. більшість ВЕД економіки країни мали диспропорційне співвідношення динаміки розвитку та значущості МСП, що здійснило негативний вплив на рівень соціально-економічного розвитку України в цілому.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, інтегральна оцінка, види економічної діяльності, рівень розвитку, значущість в економіці, динаміка розвитку.

Рис.: 5. Табл.: 4. Формул: 1. Бібл.: 13.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, директор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: ndc_ipr@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8948-2656

Spін: 7616-1550

Чечетова-Терашвілі Тетяна Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

УДК 330.131.5:334.012.64
JEL Classification: L26; C81; C82

UDC 330.131.5:334.012.64
JEL Classification: L26; C81; C82

Кизим Н. А., Чечетова-Терашвили Т. М. Методический подход к интегральной оценке уровня развития малого и среднего предпринимательства в экономике Украины

В статье определено, что развитие малого и среднего предпринимательства (МСП) является важной предпосылкой стабильного функционирования экономики страны, источником обеспечения рабочими местами ее граждан, залогом их финансового благополучия, основой формирования среднего класса. Целью статьи является разработка методического подхода к интегральной оценке уровня развития МСП в экономике Украины. В статье исследованы существующие методические подходы к оценке уровня развития и значимости МСП, и предложен методический подход, основанный на соответствующей системе показателей, которые могут быть рассчитаны на основе имеющейся официальной статистической информации и формируют компоненты интегрального показателя, характеризующие различные аспекты развития МСП в Украине (динамику его развития и значимость в экономике). На основе предложенного подхода рассчитан интегральный показатель оценки уровня развития и значимости МСП по видам экономической деятельности (ВЕД) и в целом по экономике Украины, а также по его компонентам. На основе проведенного исследования установлено, что в 2012–2015 гг. большинство ВЭД экономики страны имели диспропорциональное соотношение динамики развития и значимости МСП, что оказало негативное влияние на уровень социально-экономического развития Украины в целом.

Ключевые слова: малое и среднее предпринимательство, интегральная оценка, виды экономической деятельности, уровень развития, значимость в экономике, динамика развития.

Kyzym M. O., Chechetova-Terashvili T. M. A Methodological Approach to Integral Assessment of the Development Level of Small and Medium-Sized Enterprises in the Ukrainian Economy

The article states that the development of small and medium-sized enterprises (SMEs) is an important prerequisite for the stable functioning of the country's economy, a source of providing jobs for its citizens, a guarantee of their financial well-being, the basis for the middle class formation. The aim of the article is to develop a methodological approach to integral assessment of the level of SME development in the Ukrainian economy. The article examines the existing methodological approaches to assessing the level of development and significance of SMEs and suggests a methodological approach based on the relevant system of indicators that can be calculated using available official statistical information and form the components of an integral indicator characterizing various aspects of the SME development in Ukraine (the development dynamics and significance for the economy). Using the proposed approach, an integral indicator for assessment of the level of development and significance of SMEs by economic activity (EA) and, in general, in the economy of Ukraine, as well as by its components, is calculated. On the basis of the conducted research, it is established that in 2012-2015 the majority of economic activities of the country had a disproportionate correlation between the dynamics of development and the significance of SMEs, which had a negative impact on the level of social and economic development of Ukraine as a whole.

Keywords: small and medium-sized enterprise, integral assessment, types of economic activity, level of development, significance for the economy, dynamics of development.

Рис.: 5. Табл.: 4. Формул.: 1. Библ.: 13.

Кизим Николай Александрович – доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НАН Украины, директор Научно-исследовательского центра индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

E-mail: ndc_ipr@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8948-2656

Spin: 7616-1550

Чечетова-Терашвили Татьяна Михайловна – кандидат экономических наук, доцент, докторант Научно-исследовательского центра индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

Fig.: 5. Tbl.: 4. Formulae: 1. Bibl.: 13.

Kyzym Mykola O. – Doctor of Science (Economics), Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Director of the Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: ndc_ipr@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8948-2656

Spin: 7616-1550

Chechetova-Terashvily Tatyana M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree of the Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Соціально-економічний розвиток будь-якої країни світу тісно пов'язаний зі зростанням ролі малого та середнього підприємництва (МСП), оскільки його розвиток є важливою передумовою стабільного функціонування економіки країни, джерелом забезпечення робочими місцями її громадян, запорукою їх фінансового добробуту, основою формування середнього класу.

У дослідженні [1], присвяченому принципам розвитку МСП, визначено три основних моменти, які є причинами того, що МСП займає значне місце в економіці та суспільному житті країни:

по-перше, МСП займає значну позицію в економічній діяльності багатьох країн світу за кількістю компаній, чисельністю працівників, доданою вартістю;

по-друге, МСП охоплює широкий спектр функцій – деякі з МСП мають високий рівень технологічної майстерності та можливостей управління, вони більш динамічні та гнучкі, ніж великі корпорації, можуть легше знаходити та займати ринкові ніші, пристосовуватися до потреб споживачів, відіграючи таким чином важливу роль із точки зору відповідності сучасним вимогам розвитку галузей та створення конкурентних ринків;

по-третє, МСП надає працівникам можливості працевлаштування, а отже, діє як соціальний стабілізатор, що допомагає знизити бідність та активізувати економіки регіонів і громад.

Проте розвиток МСП в економічно розвинених країнах йде більш швидкими темпами, ніж в Україні через надання національними органами влади цих країн відповідної ефективної підтримки та пільг. Впровадження дієвих заходів щодо підтримки та стимулювання МСП в країні потребує оцінки рівня його розвитку, аналізу існуючих тенденцій і перспектив, ідентифікації наявних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Дослідженням проблем розвитку МСП в Україні, пошуком новітніх ефективних методів стимулювання його розвитку, а також механізмів державної підтримки займалися такі закордонні та вітчизняні вчені: Т. Березянюк, З. Варналій, Л. Воротіна, Н. Гавриленко, О. Деренюк, К. Диковенко, Ю. Іванов, Ю. Малишко, І. Майбуков, В. Табінський та ін. Важливість розробки комплексних підходів до оцінки стану розвитку МСП неодноразово підкреслювали вчені-економісти і практики, зокрема: Є. Барашева, М. Білошкурський, З. Варналій, І. Ліман, І. Гольдман, А. Кремень,

М. Пивоваров, О. Якушева та ін. Однак, незважаючи на значущість МСП для конкурентоспроможності національної економіки та на досить високий інтерес науковців до цієї проблеми, застосовувані в країні механізми його підтримки демонструють свою низьку ефективність і неспроможність стимулювати його поживлення, що дозволяє говорити про необхідність удосконалення наявного інструментарію оцінки рівня розвитку МСП у країні з метою подальшої ідентифікації проблем і бар'єрів його розвитку, розробки рекомендацій щодо його підтримки.

Метою статті є розробка методичного підходу до інтегральної оцінки рівня розвитку малого та середнього підприємництва в економіці України.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оцінка рівня розвитку МСП по країнах світу представлена у трьох основних базах даних: Міжнародній організації праці (МОП), яка здійснює оцінку заходів щодо самозайнятості; Глобальному моніторингу підприємництва (GEM), який визначає темпи розвитку підприємництва та оцінює характеристики, мотивації та амбіції підприємців, а також ставлення суспільства до цієї діяльності; Світовому банку в базі даних (Мікро-, малих і середніх підприємств (MSME)), яка фіксує кількість офіційно зареєстрованих мікро-, малих і середніх підприємств у 155 країнах світу.

Найбільш інформативною є база даних (MSME) Всесвітнього банку [1] в якій знайшли відображення структура МСП і його роль в економіці країн, що оцінюється показниками кількості підприємств, зайнятості та доданої вартості мікро-, малих і середніх підприємств. Однак дані бази не стандартизовані та різняться у часі, тому вони не можуть бути використані для порівняльного аналізу розвитку МСП у країнах світу.

Заслугує на увагу дослідження Національної платформи малого та середнього бізнесу в Україні [2], де було ідентифіковано основні проблеми та перешкоди розвитку МСП й визначено стратегічні та тактичні завдання державної політики у сфері підтримки його розвитку. У розробленій Дорожній карті [3] запропоновано перелік індикаторів, що продиктовано необхідністю оцінити досягнення найважливіших політичних та економічних наслідків, на які спрямована державна політика у сфері підтримки розвитку МСП. Система таких індикаторів розподіляється за двома групами: показники, що вказують на виконання стратегічних завдань; показники, що вказують на динаміку виконання тактичних завдань. Кожна із груп, своєю чергою,

містить по декілька індикаторів, загалом перелік включає 19 показників.

До показників, що відображають загальне пошкваллення та забезпечення стабільного розвитку МСП у країні, віднесено: збільшення кількості діючих суб'єктів МСП (у т. ч. за окремими галузями економіки); збільшення кількості підприємств і працівників, зайнятих у МСП; скорочення кількості суб'єктів МСП, що припиняють або призупиняють господарську діяльність, та збільшення обсягу продукції, робіт і послуг, реалізованих суб'єктами МСП.

Методичні підходи до оцінки рівня розвитку малого бізнесу досліджено також у роботі [4], в якій зазначається, що вони різняться постановкою цілей та завдань, засобами отримання інформації, а також набором показників, що використовуються при аналізі. На основі проведеного аналізу автор доводить, що здебільшого методичні підходи націлені на оцінку поточного стану розвитку суб'єктів МСП, а також ступеня його участі в соціальних й економічних процесах. При цьому ряд методик фокусується виключно на оцінці бюджетної, соціальної або економічної

ефективності МСП, й у рідких випадках ставиться задача безпосередньої оцінки ефективності державної політики у сфері малого бізнесу. Окремі методики спрямовані також на виявлення тенденцій розвитку малого бізнесу, що важливо для проведення моніторингу його розвитку реалізації заходів державної підтримки [4].

Проведене авторами дослідження методичних підходів до оцінки рівня розвитку та значущості МСП, що пропонується в науковій літературі [1–13] та ін.] показало, що найчастіше в них використовуються три кількісні показники та їхні похідні: обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) МСП, кількість діючих суб'єктів МСП і кількість зайнятих у МСП. Залежно від напрямку та специфіки аналізу розвитку та значущості МСП розробники включають показники, що характеризують фінанси, структуру та ринкову кон'юнктуру.

Виходячи з існуючих методичних підходів щодо оцінки рівня розвитку та значущості МСП в економіці країни, пропонується така система показників такої оцінки (рис. 1).

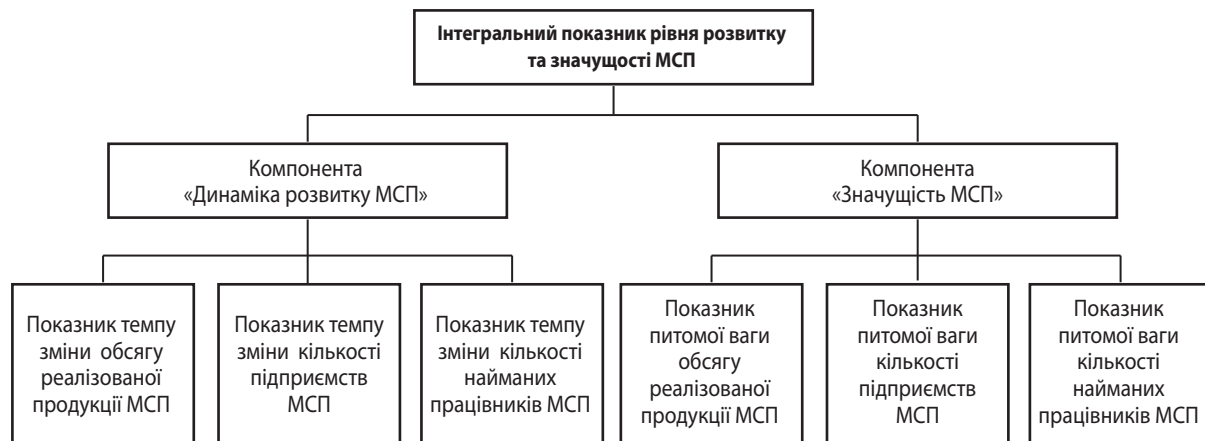

Рис. 1. Система показників оцінки рівня розвитку та значущості МСП в Україні

Джерело: розроблено авторами

У запропонованій системі вибрані показники, що побудовані на основі наявної офіційної статистичної інформації та формують компоненти інтегрального показника, які характеризують різні аспекти розвитку МСП в Україні. В межах цього дослідження пропонується визначення динаміки розвитку та значущості МСП за видами економічної діяльності (ВЕД).

Розрахунок інтегрального показника оцінки рівня розвитку та значущості МСП пропонується здійснювати за допомогою адитивної методики згортки його часткових показників і компонент.

Інтегральний показник оцінки рівня розвитку та значущості МСП за ВЕД й у цілому по економіці України та компонент, що його складають, необхідно розраховувати за допомогою формули простої середньої арифметичної величини:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}, \quad (1)$$

де x_i – відповідно значення компонент або часткових показників, які їх характеризують;

n – відповідно кількість компонент або часткових показників, які їх характеризують.

Розрахунок інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП за ВЕД і в цілому по економіці України (I_{p2}) у 2012–2015 рр. за наведеним вище методичним підходом подано на рис. 2 та у табл. 1.

Як видно з рис. 2, у 2015 р. досягнутий рівень розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України становив 92,4 %. Серед ВЕД у 2015 р., які за рівнем розвитку та значущості МСП перевищували рівень економіки в цілому по країні, були: «Сільське, лісове та рибне господарство», «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», «Будівництво» та «Інформація та телекомунікації». Інші ВЕД – «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», «Професійна, наукова та технічна діяльність» та «Промисловість» не перевищували досягнутий рівень розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України у 2015 р.

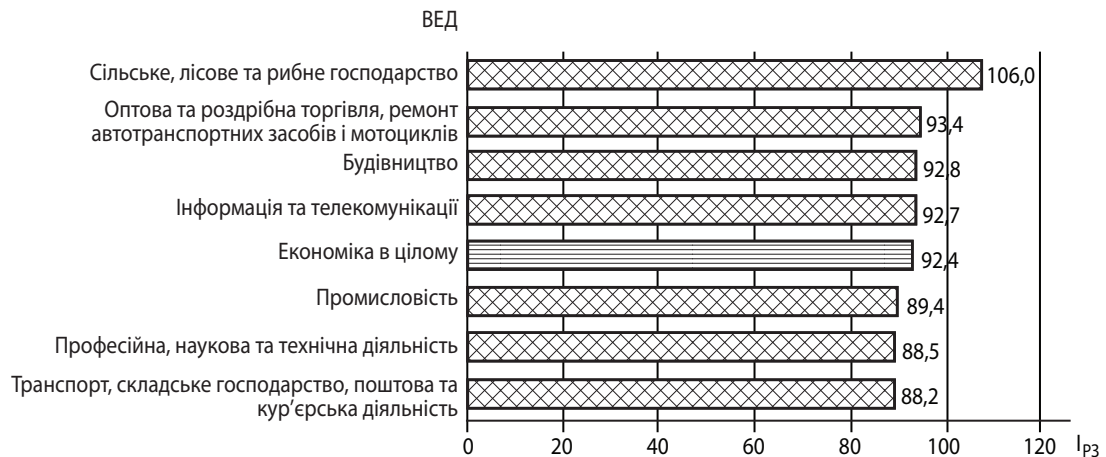

Рис. 2. Інтегральні показники рівня розвитку та значущості МСП в економіці України в цілому та за ВЕД у 2015 р.

Джерело: розраховано авторами

Таблиця 1

Динаміка інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України та за ВЕД у 2012–2015 рр.

ВЕД	Рік								Зростання (зниження)
	Досягнутий рівень, %				Вище (▲) / нижче (▼) рівня економіки цілому				
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	
Сільське, лісове та рибне господарство	103,1	95,7	98,6	106,0	▲	▲	▲	▲	3,0
Промисловість	80,9	83,9	80,5	89,4	▼	▼	▼	▼	8,5
Будівництво	100,8	95,1	94,1	92,8	▲	▲	▲	▲	-8,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	88,8	89,9	85,2	93,4	▲	▲	▲	▲	4,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	86,8	81,4	79,2	88,2	▼	▼	▼	▼	1,4
Інформація та телекомунікації	83,4	89,0	87,1	92,7	▼	▲	▲	▲	9,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	94,2	91,1	82,1	88,5	▲	▲	▼	▼	-5,7
Економіка в цілому	88,2	87,4	84,2	92,4	-	-	-	-	4,2

Джерело: розраховано авторами

З табл. 1 видно, що рівень розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України мав тенденцію до зниження зі зростанням в останньому році, за аналізований період він зріс на 4,2 %.

Протягом всього періоду, що аналізувався, три ВЕД за рівнем розвитку та значущості МСП перевищували рівень розвитку в цілому по економіці України: «Сільське, лісове та рибне господарство», «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» та «Будівництво». У перших двох ВЕД спостерігалася позитивна динаміка зростання рівня розвитку та значущості МСП на 3,0 % та 4,6 % відповідно, а у галузі «Будівництво» – зниження на 8,0 %.

Рівень розвитку та значущості МСП таких ВЕД, як «Промисловість» і «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», протягом аналізованого періоду не перевищував рівень розвитку економіки в цілому (ІРЗ), однак мав тенденцію до зростання, відповідно на 8,5 % та 1,4 %.

Такі ВЕД, як «Інформація та телекомунікації» й «Професійна, наукова та технічна діяльність», мали мінливий характер рівня розвитку та значущості МСП протягом періоду, що аналізувався. Так, рівень розвитку та значущості МСП «Інформація та телекомунікації» мав найбільше зростання серед аналізованих ВЕД 9,3 %, у той же час рівень розвитку «Професійна, наукова та технічна діяльність» знизився на 5,7 %.

Дослідимо рівень компонент «Динаміка розвитку МСП» та «Значущість МСП» інтегрального показника рівня розвитку та значущості МСП як за ВЕД, так і в цілому по економіці України.

Розрахунок компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП в економіці України в цілому та за ВЕД у 2012–2015 рр. наведено на рис. 3 та у табл. 2.

Як видно з рис. 3, у 2015 р. досягнутий рівень компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегрального показника розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України становив 107,9 %. Серед ВЕД, які у 2015 р. за рівнем компо-

ненти «Динаміка розвитку МСП» інтегрального показника розвитку та значущості МСП перевищували рівень економіки, в цілому були такі: «Сільське, лісове та рибне господарство», «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» та «Промисловість». Водночас такі ВЕД, як «Будівництво», «Професійна, наукова та технічна діяльність» «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» та «Інформація та телекомунікації», не перевищували досягнутий рівень компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегрального показника розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України у 2015 р.

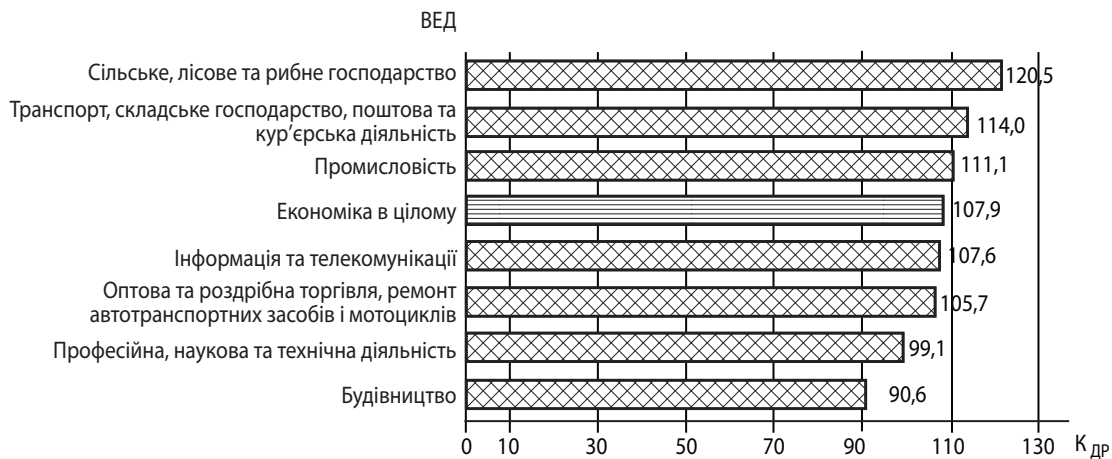

Рис. 3. Компонента «Динаміка розвитку МСП» інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП в економіці України в цілому та за ВЕД у 2015 р.

Джерело: розраховано авторами

Таблиця 2

Динаміка компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України та за ВЕД у 2012–2015 рр.

ВЕД	Рік								Зростання (зниження)
	Досягнутий рівень, %				Вище (▲) / нижче (▼) рівня економіки в цілому				
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	
Сільське, лісове та рибне господарство	112,2	98,2	104,8	120,5	▲	▼	▲	▲	8,3
Промисловість	99,9	104,9	95,9	111,1	▼	▲	▲	▲	11,2
Будівництво	105,4	94,8	90,8	90,6	▲	▼	▼	▼	-14,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	96,1	99,4	90,6	105,7	▼	▼	▼	▼	9,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	112,5	101,6	95,0	114,0	▲	▲	▲	▲	1,5
Інформація та телекомунікації	96,3	106,2	99,5	107,6	▼	▲	▲	▼	11,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	109,0	100,8	85,5	99,1	▲	▲	▼	▼	-9,9
Економіка в цілому	101,4	99,9	92,7	107,9	–	–	–	–	6,6

Джерело: розраховано авторами

З табл. 2 видно, що рівень компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегрального показника розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України мав тенденцію до зниження зі зростанням в останньому році, яке загалом складало 6,6 %.

Протягом усього періоду, що аналізувався, лише ВЕД «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» за рівнем компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегрального показника рівня розвитку та значущості МСП перевищував рівень економіки України в цілому, а рівень ВЕД «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» не перевищував його.

Рівень компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегрального показника рівня розвитку та значущості МСП

інших ВЕД носив мінливий характер розвитку. Найбільше зростання компоненти «Динаміка розвитку МСП» інтегрального показника рівня розвитку та значущості МСП серед досліджуваних ВЕД протягом аналізованого періоду було в «Інформації та телекомунікаціях» – на 11,3 %, «Промисловості» – на 11,2 % та «Оптовій та роздрібній торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів» – на 9,6 %. Зниження рівня компоненти «Динаміка розвитку МСП» серед досліджуваних ВЕД протягом аналізованого періоду відбулося у «Будівництві» та «Професійній, науковій та технічній діяльності», відповідно, на -9,9 % та -14,7 %.

Розрахунок рівня компоненти «Значущість МСП» інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП в галузях й в цілому по економіці України у 2012–2015 рр. наведено на рис. 4 та у табл. 3.

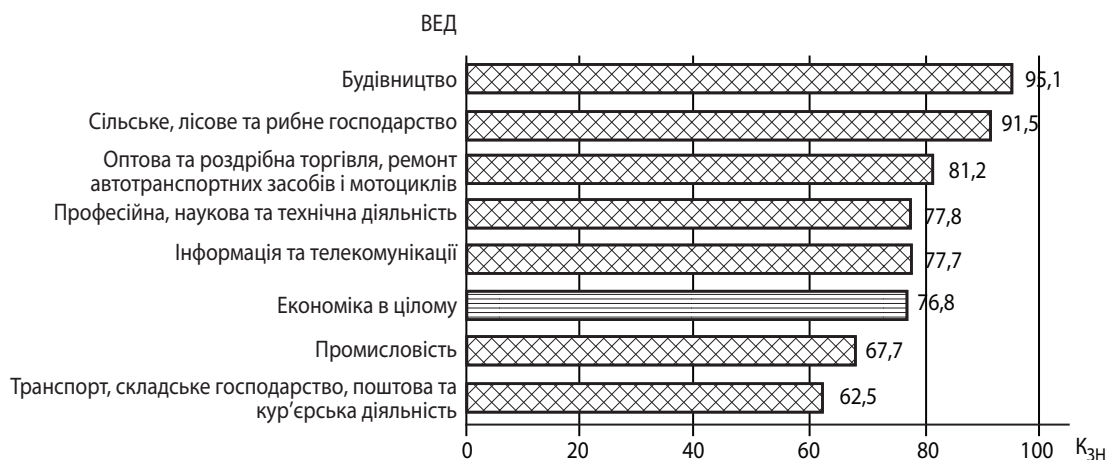

Рис. 4. Компонента «Значущість МСП» інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП в економіці України в цілому та за ВЕД у 2015 р.

Джерело: розраховано авторами

Таблиця 3

Динаміка компоненти «Значущість МСП» інтегральних показників рівня розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України та за ВЕД у 2012–2015 рр.

Галузь	Рік								Зростання (зниження)
	Досягнутий рівень, %				Вище (▲) / нижче (▼) рівня економіки в цілому				
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	
Сільське, лісове та рибне господарство	93,9	93,1	92,5	91,5	▲	▼	▲	▲	-2,3
Промисловість	62,0	63,0	65,1	67,7	▼	▲	▲	▲	5,7
Будівництво	96,2	95,3	97,4	95,1	▲	▼	▼	▼	-1,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	81,5	80,4	79,8	81,2	▼	▼	▼	▼	-0,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	61,1	61,3	63,4	62,5	▲	▲	▲	▲	1,4
Інформація та телекомунікації	70,4	71,8	74,8	77,7	▼	▲	▲	▼	7,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	79,3	81,5	78,6	77,8	▲	▲	▼	▼	-1,5
Економіка в цілому	75,0	74,9	75,7	76,8	-	-	-	-	1,8

Джерело: розраховано авторами

Як видно з рис. 4, у 2015 р. досягнутий рівень компоненти «Значущість МСП» інтегрального показника розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України становив 76,8 %, що значно нижче рівня компоненти «Динаміка розвитку МСП». Серед ВЕД, які у 2015 р. за рівнем компоненти «Значущість МСП» інтегрального показника розвитку та значущості МСП перевищували рівень економіки в цілому, були такі: «Будівництво», «Сільське, лісове та рибне господарство», «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», «Професійна, наукова та технічна діяльність» та «Інформація та телекомунікації», водночас такі ВЕД, як «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» та «Промисловість», не перевищували.

З табл. 3 видно, що рівень компоненти «Значущість МСП» інтегрального показника розвитку та значущості МСП в цілому по економіці України характеризувався відносно стабільною величиною з незначним зростанням на 1,8 %.

За рівнем компоненти «Значущість МСП» інтегрального показника рівня розвитку та значущості МСП протягом усього періоду, що аналізувався, перевищували рівень економіки України в цілому такі ВЕД, як «Будівництво», «Сільське, лісове та рибне господарство», «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» та «Професійна, наукова та технічна діяльність», незважаючи на те, що за цей проміжок часу всі вони характеризувалися зниженням рівня компоненти «Значущість МСП» відповідно на -1,2 %, -2,3 %, -0,3 % та -1,5 %.

Найбільше зростання компоненти «Значущість МСП» інтегрального показника рівня розвитку та значущості МСП серед досліджуваних ВЕД протягом аналізованого періоду було у «Інформації та телекомунікаціях» – на 7,3 %.

Позиціонування ВЕД економіки України на площині «Динаміка розвитку МСП» ($K_{ДР}$) та «Значущість МСП» ($K_{ЗН}$) інтегрального показника розвитку та значущості МСП відносно досягнутого рівня економіки України в цілому наведено на рис. 5 та табл. 4.

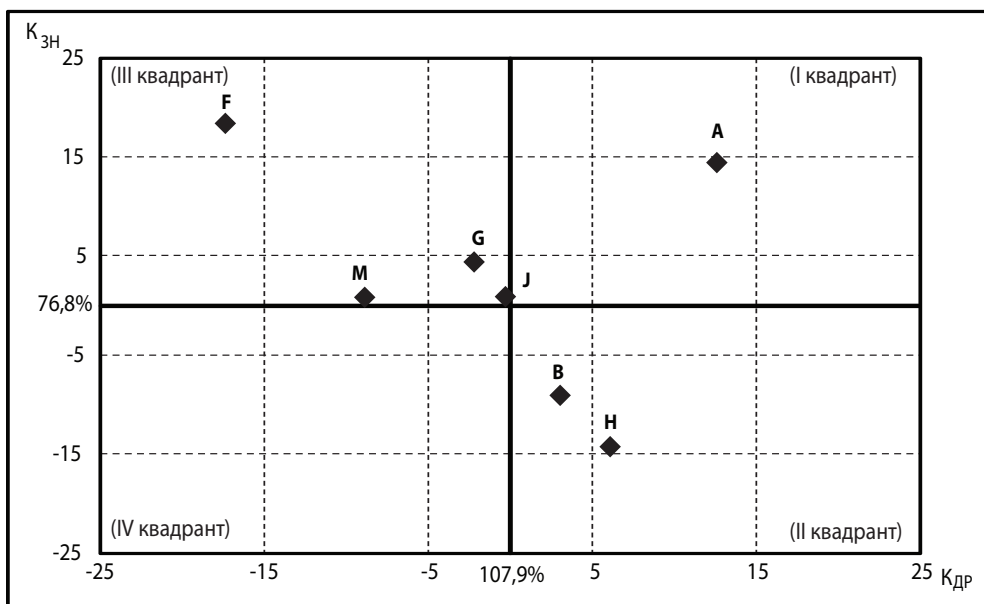

Рис. 5. Позиціонування ВЕД економіки України відносно економіки в цілому на площині « $K_{ДР}$ – $K_{ЗН}$ » в 2015 р.:

А – Сільське, лісове та рибне господарство; В – Промисловість; F – Будівництво; G – Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; H – Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; J – Інформація та телекомунікації; M – Професійна, наукова та технічна діяльність

Як видно з рис. 5, у 2015 р. в першому квадранті «Високий рівень динаміки розвитку та значущості МСП» був лише ВЕД «Сільське, лісове та рибне господарство», який перевищував досягнутий рівень в цілому по економіці країни за компонентою $K_{ДР}$ на 14,7 % а за компонентою $K_{ЗН}$ – на 12,6 %.

У другому квадранті «Високий рівень динаміки розвитку та низька значущість МСП» у 2015 р. були дві ВЕД «Промисловість» та «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», які перевищували досягнутий рівень в цілому по економіці за компонентами $K_{ДР}$ відповідно на 3,2 % та на 6,1 %, а за компонентами $K_{ЗН}$ не перевищували досягнутий рівень в цілому по економіці відповідно на -9,1 % та на -14,3 %.

Інші ВЕД у 2015 р. потрапили до третього квадранта «Низький рівень динаміки розвитку та висока значущість МСП». Не перевищення компоненти $K_{ДР}$ та перевищення компоненти $K_{ЗН}$ досягнутого рівня в цілому по економіці для ВЕД «Будівництво» складало -17,3 % та 18,3 %, «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» – -2,2 % та 4,4 %, «Інформація та телекомунікації» – -0,3 % та 0,9 %, «Професійна, наукова та технічна діяльність» – -8,8 % та 1,0 %.

До четвертого квадранта «Низький рівень динаміки розвитку та низька значущість МСП» у 2015 р. не потрапив жоден ВЕД.

Таблиця 4

Динаміка позиціонування МСП за ВЕД відносно економіки України в цілому на площині «К_{др} – К_{зн}» у 2012–2015 рр.

ВЕД	Рік			
	2012	2013	2014	2015
Сільське, лісове та рибне господарство	I	III	I	I
Промисловість	IV	II	II	II
Будівництво	I	III	III	III
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	III	III	III	III
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	II	II	II	II
Інформація та телекомунікації	IV	II	II	III
Професійна, наукова та технічна діяльність	I	I	III	III

Як видно з табл. 4, покращення у квадрантах протягом періоду, що аналізувався, відбулося у двох ВЕД: «Сільське, лісове та рибне господарство» та «Промисловість». За цей період значно погіршилося положення ВЕД «Професійна, наукова та технічна діяльність» та «Будівництво», також дещо знизилася положення і ВЕД «Інформація та телекомунікації». Два ВЕД «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» та «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» мали стабільне позиціонування протягом всього періоду, що аналізувався.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу наявних методичних підходів до оцінки рівня розвитку та значущості МСП в економіці країни, запропоновано методичний підхід, який базується на відповідній системі показників, що можуть бути розраховані на основі наявної офіційної статистичної інформації та формують компоненти інтегрального показника, які характеризують різні аспекти розвитку МСП в Україні: динаміку його розвитку та значущість в економіці. В межах цього дослідження запропоновано визначення динаміки розвитку та значущості МСП за видами економічної діяльності.

На основі запропонованого підходу розраховано інтегральний показник оцінки рівня розвитку та значущості МСП за ВЕД й в цілому по економіці України та його компонентах.

Проведене дослідження показало, що у 2012–2015 рр. більшість ВЕД економіки країни мали диспропорційне співвідношення динаміки розвитку та значущості МСП, що здійснило відповідний вплив на рівень соціально-економічного розвитку України в цілому. А саме: значущі ВЕД, такі як будівництво, професійна, наукова та технічна діяльність, мали низький інтегральний показник за динамікою розвитку. І навпаки: менш значущі для МСП ВЕД мали високі темпи зростання у динаміці. Це свідчить про відсутність виваженої державної політики щодо підтримки саме пріоритетних ВЕД та відсутність дієвих механізмів щодо стимулювання МСП.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на розробку науково-методичних рекомендацій щодо вибору дієвих інструментів державної підтримки розвитку МСП.

ЛІТЕРАТУРА

- MSME Country indicators // SME Finance Forum. URL: <http://www.smefinanceforum.org>
- Національна платформа малого та середнього бізнесу. URL: <http://www.platforma-msb.org>
- Дорожня карта розвитку підприємництва в Україні: 2015–2016 роки. Київ : Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2014. 20 с.
- Барашева Е. Н. Анализ методических подходов к оценке функционирования малого бизнеса. *Север и рынок: формирование экономического порядка*. 2016. № 3. С. 73–80.
- Білошкурський М. В. Методологія оцінки ефективності господарської діяльності в антикризовому управлінні підприємствами : монографія. Умань : Видавець «Сочинський», 2010. 180 с.
- Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. Київ : Знання, КОО. 2005. 302 с.
- Лиман І. А., Гольдман І. Ю. Индикаторы деятельности среднего бизнеса как элемент оценки эффективности регионального управления. *Вестник Челябинского государственного университета. Экономика*. 2014. Вып. 45. № 15 (344). С. 108–115.
- Кремін А. Е. Методика оценки функционирования малого предпринимательства на муниципальном уровне. *Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз*. 2016. № 3 (45). С. 231–247.
- Пивоваров М. Г. Стратегія розвитку малого підприємництва як складової національної економіки : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Запоріжжя, 2011. 36 с.
- Якушева О. В. Методичні підходи до оцінки економічного розвитку малого й середнього бізнесу в регіонах України. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 33. С. 145–152.
- Методы анализа развития малого бизнеса // USAID. URL: http://atameken.kz/uploads/content/files/uploads/content/files/Методы%20анализа%20развития%20малого%20бизнеса_С.pdf
- Плешакова М. В. Анализ бизнес-среды малого предпринимательства Краснодарского края посредством системы интегральных показателей. *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 3. Экономика. Экология*. 2014. № 6 (29). С. 65–72.
- Быкова Н. В. Современный подход к оценке эффективности государственной поддержки малого предпринимательства

тельства. *Вестник ЛГУ им. А. С. Пушкина. Т. 6. Экономика и экономические науки.* 2014. № 4. С. 107–115.

REFERENCES

- Barasheva, Ye. N. "Analiz metodicheskikh podkhodov k otsenke funktsionirovaniya malogo biznesa" [Analysis of methodological approaches to the evaluation of the functioning of small businesses]. *Sever i rynek: formirovaniye ekonomicheskogo poryadka*, no. 3 (2016): 73-80.
- Biloshkurskiy, M. V. *Metodolohiia otsinky efektyvnosti hospodarskoi diialnosti v antykrizovomu upravlinni pidpriemstvamy* [Methodology for evaluating the effectiveness of economic activity in crisis management of enterprises]. Uman: Vydavets «Sochinskiy», 2010.
- Bykova, N. V. "Sovremennyy podkhod k otsenke effektivnosti gosudarstvennoy podderzhki malogo predprinimatelstva" [The modern approach to an estimation of efficiency of the state support of small business]. *Vestnik LGU im. A. S. Pushkina* vol. 6 : Ekonomika i ekonomicheskiye nauki, no. 4 (2014): 107-115.
- Dorozhnia karta rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini: 2015-2016 roky* [Roadmap for Entrepreneurship Development in Ukraine: 2015-2016]. Kyiv: Tsentr hromadskoi ekspertyzy; Tsentr mizhnarodnoho pryvatnoho pidpriemnytstva, 2014.
- Kremin, A. Ye. "Metodika otsenki funktsionirovaniya malogo predprinimatelstva na munitsipalnom urovne" [Methodology for assessing the functioning of small businesses at the municipal level]. *Ekonomicheskiye i sotsialnyye peremeny: fakty, tendentsii, prognoz*, no. 3 (45) (2016): 231-247.
- Liman, I. A., and Goldman, I. Yu. "Indikatory deyatelnosti srednego biznesa kak element otsenki effektivnosti regionalnogo upravleniya" [Indicators of medium-sized business as an element of assessing the effectiveness of regional management]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Ekonomika* issue 45, no. 15 (344) (2014): 108-115.
- "Metody analiza razvitiya malogo biznesa" [Methods of analysis of small business development]. USAID. http://atameken.kz/uploads/content/files/uploads/content/files/Методы%20анализа%20развития%20малого%20бизнеса_C.pdf.pdf
- "MSME Country indicators" SME Finance Forum. <http://www.smefinanceforum.org>
- "Natsionalna platforma maloho ta serednyoho biznesu" [National platform for small and medium businesses]. <http://www.platforma-msb.org>
- Pleshakova, M. V. "Analiz biznes-sredy malogo predprinimatelstva Krasnodarskogo kraia posredstvom sistemy integralnykh pokazateley" [Analysis of the business environment of small business of the Krasnodar Territory through a system of integrated indicators]. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 3. Ekonomika. Ekologiya*, no. 6 (29) (2014): 65-72.
- Pyvovarov, M. H. "Stratehiia rozvytku maloho pidpriemnytstva yak skladovoi natsionalnoi ekonomiky" [Small business development strategy as a component of the national economy]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.03*, 2011.
- Varnalii, Z. S. *Male pidpriemnytstvo: osnovy teorii i praktyky* [Small Business: The Basics of Theory and Practice]. Kyiv: Znannia; KOO, 2005.
- Yakusheva, O. V. "Metodychni pidkhody do otsinky ekonomichnoho rozvytku maloho i serednyoho biznesu v rehionakh Ukrainy" [Methodical approaches to the assessment of the economic development of small and medium-sized businesses in the regions of Ukraine]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky*, no. 33 (2017): 145-152.